

کاربرد نظریه‌های یادگیری

در تربیت - تدریس - تغییر و اصلاح رفتار

مؤلف: ربان موحدی پور

دانشجوی دکترای روان‌شناسی تربیتی

مدرس دانشگاه

انتشارات رهام اندیشه

۱۳۹۶

کاربرد نظریه‌های یادگیری

در تربیت - تدریس - تغییر و اصلاح رفتار

مؤلف: ربابه موحدی‌پور

انتشارات: رهام اندیشه

نوبت و سال چاپ: اول / ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۸۰۰۰ تومان

آدرس و تان: کرج، میدان نبوت، برج سفید، ط ۴، واحد ۸ - ۰۹۱۲۶۶۰۹۷۲۶

دفتر نشر و توزیع: رهام اندیشه

سرشناسه	:	موحدی‌پور ربابه - ۱۳۵۵
عنوان و نام پدیدآور	:	کاربرد نظریه‌های یادگیری - تربیت - تدریس - تغییر و اصلاح رفتار / ربابه موحدی‌پور
مشخصات نشر	:	کرج: رهام اندیشه، ۱۴۰۰
مشخصات ظاهری	:	۱۱۴ ص: مصور.
شابک	:	978-600-8749-30-1
وضعیت فهرست‌نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه.
موضوع	:	یادگیری - روان‌شناسی
موضوع	:	Learning, Psychology of
موضوع	:	یادگیری
موضوع	:	Learning
رده‌بندی کنگره	:	LB۱۰۶۰/م۹۲ ۱۳۹۶
رده‌بندی دیویی	:	۳۷۰/۱۵۲۳
شماره کتاب‌شناسی ملی	:	۴۹۸۶۵۹۳

پیشگفتار

یکی از شاخه‌های تخصصی علم روانشناسی، یادگیری است. روانشناسی یادگیری پس از استقلال یافتن روانشناسی، از همان روزهای آغازین مورد توجه روان‌شناسان بزرگ بوده است. به‌طوری‌که شمار زیادی از پژوهشگران و نظریه‌پردازان علم روانشناسی، یادگیری را از موضوع‌های اساسی و جدی به حساب آورده و درباره‌ی آن به پژوهش‌های گسترده پرداخته‌اند. روانشناسی یادگیری در پی گیرنده‌ی مکاتب، نظریه‌ها و قوانینی است که در سایر شاخه‌های علم روانشناسی، به‌کار برده شده‌اند. به‌منظور تبیین موضوع‌های مورد بحث، مورد استفاده قرار می‌گیرد.

اصول و قوانین یادگیری، به‌طور گسترده و جدی در فرایندهای آموزش، تربیت، روان‌درمانی، تغییر نگرش و... به کار بسته می‌شود. بنا به گفته اردشیر و هرگنهان (۱۳۸۹)، «این روزها یادگیری از عوامل مهم تبیین‌کننده‌ی رشد شخصیت به حساب می‌آید. بعضی از روش‌های کارآمد روان‌درمانی بر اصول یادگیری بنا نهاده شده‌اند. در تجزیه و تحلیل سازمان‌های نگهدارنده بیماران روانی و مجرمان، اصول یادگیری مورد استفاده قرار گرفته‌اند. اصول و قوانین یادگیری در زمینه‌های رفاه عمومی، روابط بین‌الملل، روش‌های حقوقی و قضایی و بهداشت به کار گرفته می‌شوند.

یادگیری به‌عنوان وسیله‌ای برای تغییر نگرش مردم نسبت به آلودگی و کنترل جمعیت مورد بررسی قرار می‌گیرد، و در همین رابطه، یادگیری به‌عنوان وسیله‌ای برای ایجاد تغییرات فرهنگی به‌طور کلی مورد بحث و بررسی قرار دارد».

در تعیین رفتار انسان، فرآیند یادگیری، مهم‌ترین عامل اثرگذار است؛ بنابراین گشودن رمزهای این فرآیند مهم، کاری بسیار ارزشمند و ثمربخش است.

امروزه تلاش و اشتیاق روزافزونی به پژوهش و نگارش در حوزه‌ی کاربرد اصول یادگیری در فرایندهای آموزش و پرورش، کودک پروری، روان‌درمانی و ... به عمل آمده است. بی‌تردید در آینده نزدیک نیاز به کاربرد اصول و قوانین یادگیری در حل بسیاری از مسائل انسان از فوریت بیشتری برخوردار خواهد بود.

در حوزه‌ی روانشناسی یادگیری، کتاب‌ها و متون علمی فراوانی یافت می‌شوند که به معرفی نظریه‌ها و اصول و قوانین یادگیری پرداخته‌اند؛ با این حال در زمینه‌ی کاربرد نظریه‌ها و قوانین یادگیری در آموزش، تدریس، تربیت، کودک پروری و روان‌درمانی، کتاب‌های اندکی به رشته‌ی تحریر درآمده است. از سوی دیگر، مبحث کاربرد نظریه‌های یادگیری به شدت مورد علاقه و دغدغه ذهن این جانب بوده است.

کتاب حاضر در این راستا، به‌طور کاربست قوانین یادگیری در فرایندهای اساسی آموزش، تربیت، تدریس، پیشگیری از آسیب‌های روانی و اجتماعی، ارتقاء سلامت روان، تغییر اصلاح رفتار و روان‌درمانی تألیف شده است.

بدون تردید، این کتاب نیز مانند هر اثر علمی دیگر دارای کاستی است. لیکن امیدوارم این اثر مورد توجه و استفاده استادان، مدرسان، معلمان، مربیان، روان‌پزشکان، روانشناسان، مشاوران، روان‌درمانگران، والدین، دانشجویان، افراد سست‌اندک، رشد و تربیت و علاقه‌مندان این حوزه‌ی موضوعی قرارگیرد. از همه‌ی خوانندگان و صاحب‌نظران تقاضا دارم این جانب را از رهنمودها و پیشنهادهای سازنده و انتقادی خویش بهره‌مند نمایند.

rmovahedipoor@yahoo.com

romovahedipoor@gmail.com

ربابه موحدی پور

آذر ۱۳۹۶

پیشگفتار.....	۶
مقدمه.....	۹
رابطه یادگیری با مفاهیم دیگر.....	۱۳

فصل ۱: نظریه‌های کارکردگرایی

۱/۱. کاربرد نظریه پیوند گرایی - ادوارد لی ثرندایک.....	۲۳
۲/۱. کاربرد نظریه شرطی‌سازی کنشگر - بوروس فردریک اسکینر.....	۲۸
۳/۱. کاربرد نظریه کاهش سائق - کلاری لئونارد هال.....	۵۰

فصل ۲: نظریه‌های یادگیری

۱/۲. کاربرد نظریه شرطی‌سازی پاسخگر - ایوان پتروویچ پاولف.....	۵۷
۲/۲. کاربرد نظریه یادگیری مایورز - ادوین ری گاتری.....	۶۲

فصل ۳: نظریه‌های شناختی

۱/۳. کاربرد نظریه گشتالت - مکس ورتایمر.....	۷۰
۲/۳. کاربرد نظریه ژان پیاژه.....	۷۵
۳/۳. کاربرد نظریه یادگیری رفتار هدفمند - ادوارد چیسر-آلمن.....	۸۳
۴/۳. کاربرد نظریه شناختی اجتماعی - آلبرت بندورا.....	۸۷
۵/۳. کاربرد نظریه خبرپردازی - دونالد آ. نورمن.....	۹۴
۶/۳. کاربرد نظریه یادگیری معنی‌دار - دیوید آزوبل.....	۹۹
۷/۳. کاربرد نظریه یادگیری اکتشافی - جروم برونر.....	۱۰۲

فصل ۴: نظریه نوروفیزیولوژیکی

۱/۴. کاربرد نظریه نوروفیزیولوژیکی - دونالد الدینگ هب.....	۱۰۹
- درباره نویسنده.....	۱۱۱
- فهرست منابع.....	۱۱۲

مقدمه

نظریه‌پردازان و پژوهشگران عرصه روانشناسی یادگیری، یادگیری را از دیدگاه‌های مختلف مورد بررسی قرار داده‌اند و یافته‌های آنان در تبیین پدیده‌های یادگیری به ارائه نظریه‌های متفاوتی منجر شده است. نظریه‌های یادگیری یک رشته اصول معتبر و پذیرفته‌ای هستند که با اصول تجربی و نظری وابستگی دارند و به توضیح عوامل و پدیده‌های یادگیری می‌پردازند (پارسا، ۱۳۸۸).

مطالعه یادگیری نه تنها در روانشناسی تربیتی، بلکه در درک بسیاری از فرایندهای روان‌شناختی ضروری است.

یادگیری در حقیقت دارای مفهوم بسیار گسترده‌ای است که در قالب دگرگونی، عادت شکنی، ایجاد علاقه، نگرش‌های نو، درک ارزش، ذوق و سلیقه و پیش‌داوری یا حب و بغض‌پدیدار می‌شود. همچنین شیوه ترکیب و کاربرد معلومات در استدلال، تفکر، نظریه‌پردازی، حل مسئله، احساس و عواطف عمیق انسانی، خودشناسی و دگرگونی‌هایی که در کل شخصیت به وجود می‌آیند، همه از یادگیری مایه می‌گیرند (پارسا، ۱۳۸۸).

هر عمل معقول و منطقی، خواه جزئی از آموزش و خواه هرگونه فعالیت در زندگی باشد، با یک نظریه ارتباط دارد و گرنه عملی بی‌هدف و نامشخص است. پس هر عملی که مبتنی بر هدفی باشد، مستلزم نظریه‌ای است (پارسا، ۱۳۸۸).

هر یک از این نظریه ها می تواند مبین اصول، قوانین و شرایط خاصی برای کاربرد در فرایند تربیت، تدریس و تغییر و اصلاح رفتار باشد. هدف از تألیف این کتاب، ارائه نمونه هایی از موارد کاربرد نظریه های یادگیری در فرایند تربیت، تدریس و تغییر و اصلاح رفتار است.

تربیت به هر طریق که صورت گیرد، بر پایه یادگیری خواهد بود. هر پرورشکار موفق، لزوماً از یک نظریه خاصی که مورد علاقه اوست، پیروی می کند. نخستین گام در راه اجرای این موضوع، آشنایی کامل با نظریه های مهم یادگیری است؛ زیرا به این وسیله می تواند از آن دسته اصول و قوانین که در هر نظریه یادگیری وجود دارد، برای تربیت بهره گیری کند. پرورشکاری که با نظریه آموزشی و یادگیری آشنایی ندارد، کاری جز تعیین تکلیف های نامتناسب و بی هدف انجام نمی دهد (رسا، ۱۳۸۸). بر این اساس والدین و مربیان، در امر تربیت کودک و نوجوان محتاج آموزه های کاربردی نظریه های یادگیری هستند.

هر کسی که به کار تدریس اشتغال است، بی شک از یک نظریه یادگیری پیروی می کند. معلمی که در کار تدریس از یک نظریه اصولی و علمی پیروی نکند، رفتار مبهم و کورکورانه دارد و در آموزش او هیچ گونه هدف و طرح یا منطق دیده نمی شود. معلمان برای تدریس مؤثر در کلاس درس، به درکی فزاینده از یادگیری و شیوه وقوع آن نیاز دارند. این درک شامل دانش مربوط به نظریه های یادگیری و کاربرد آنها در فرایند تدریس می شود. نظریه های یادگیری متعددی وجود دارند که به طور مشترک در درک این که «یادگیری چگونه در کودکان و بزرگسالان اتفاق می افتد؟» کمک می کنند.

براین اساس وقتی معلم به دنبال آن است تا دریابد که موضوع خاصی را چگونه باید تدریس کرد، ناگزیر است که به روانشناسی یادگیری و نظریه های آن مراجعه کند و نحوه یادگیری هر یک از مخاطبان را مورد مطالعه قرار دهد. نظریه های یادگیری به ما کمک می کند که مناسب ترین راهبردها، ابزارها و روش ها را برای موقعیت های متفاوت انتخاب کنیم. نظریه های مختلف جنبه های گوناگون فرایند پیچیده یادگیری را توضیح می دهند.

توفیق در دستیابی به اهداف برنامه درسی بدون استفاده از نظریه های یادگیری امکان پذیر نیست. براین اساس، وقتی مدرس به دنبال آن است تا دریابد که موضوع خاصی را چگونه باید تدریس کرد، ناگزیر است به روانشناسی یادگیری و نظریه های آن مراجعه کند و نحوه یادگیری هر یک از مخاطبان را مورد مطالعه قرار دهد.

رفتار آدمی، دارای سه بعد یا جنبه است: ۱. بعد شناختی، شامل: افکار، عقاید، معلومات ۲. بعد روانی - حرکتی، شامل: همه مهارت ها ۳. بعد عاطفی و اجتماعی، شامل: احساسات، گرایش ها، ارزش ها.

یادگیری در هر یک از ابعاد مذکور، به صورت تغییری در آن بعد ظاهر می شود؛ مثلاً معلومات ما زیاد یا اصلاح یا کامل می شود (بعد شناختی)؛ مهارتی را می آموزیم، مانند رانندگی (بعد روانی - حرکتی)؛ ناله یا دیدگاهمان نسبت به شخص یا چیزی، عوض می شود یا خوشبین یا بدبین می شویم (بعد عاطفی و اجتماعی) (شعاری نژاد، ۱۳۸۵).

روش ها و فنون تغییر و اصلاح رفتار و رفتاردرمانی، از دو روند اصلی، یعنی نظریه شرطی سازی کنشگر اسکینر و نظریه شرطی ری پاسخگر پاولف تأثیر گرفته اند. بنابراین بهره گیری از اصول و فنون برگرفته از روانشناسی یادگیری توسط درمانگران، موضوعی کاملاً شناخته شده و رایج است.

روان درمانگران و متخصصان تغییر و اصلاح رفتار می توانند از مطالب این کتاب در راستای تغییر و اصلاح رفتار و رفتاردرمانی مراجعین خود بهره گیرند. هدف از تألیف این کتاب، بیان کاربردهایی از نظریه های یادگیری در فرایند تربیت، تدریس و تغییر و اصلاح رفتار است. این نظریه ها به طور گسترده قابلیت کاربرد اثربخش دارند.

در این کتاب کوشیده‌ام تا با تأکید بر کاربردها و تشویق به تفکر در پیرامون اصول و قوانین روانشناسی یادگیری، مطالب کتاب راهگشای امر تربیت، تدریس و تغییر و اصلاح رفتار باشد.

استفاده از کلمه «کاربرد» در عنوان کتاب، بیانگر این آرمان است که بتوان کتاب را خواند و با دیدگاه تأملی و انتقادی در آینده نیز آن را به عنوان مرجعی برای تربیت، تدریس و تغییر و اصلاح رفتار، مورد استفاده قرار داد.

بنابراین، من تران امید داشت که والدین، مربیان، معلمان، مدرسان، روان‌شناسان، مشاوران و روان‌درمانگران از این آشنایی هرچه بیشتر با نظریه‌های یادگیری و کاربرد درست آموزه‌های آن، در انجام وظایف، بحالیه، و فعالیت‌های تخصصی و حرفه‌ای خود، کارآمد و اثربخش باشند.